

FOLYÓIRAT

a perenkivüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára.

A magyarországi királyi közjegyzők közlönye.

→ Kiadja a magyarországi kir. közjegyzők országos egylete. ←

Szerkeszti Dr. CHARMANT OSZKÁR fumei kir. közjegyző,

Előfizetésiár
egész évre 5 forint félévre 3 forintSzerkesztőség és kiadóhivatal
Fiume Riva Szápáry 8 sz. a.

Megjelenik minden hó 15.-ikén.

TARTALOM: Veszteglő pont. — A törvényes osztályrész és az életjáradéki szerződés. — Az új örökösödési eljárás II. — Nyílt kérdések. — Közlemények: 4873/1895 sz. I. Ú. miniszteri rendelet a lakbér fölmondás és lakás kiürítés iránti ügyekben követendő eljárás tárgyában.

Veszteglő pont.

A «lakbér fölmondás és lakás kiürítés iránti ügyekben követendő eljárást» szabályzó, folyó év márczius elsején életbe lépett 4873/1895 számú igazságügyi miniszteri rendeletben ugyanaz a célzat kerül kifejezésre, mely a fizetési meghagyásokról szóló 1893 évi XIX. t. cikknek képezi a velejét. Csak azok az ügyek váljanak peresekké, melyekben a jog kétes, vagy alappal vitássá tehető. Azt a jogot, a mely tiszta, ha a jogosult érvényesíteni akarja, ne legyen kénytelen a pernek kerülőjén keresni. Ebben csak egy pont kényes, noha éppen az a fő. Melyik a tiszta jog? Ennek kiderítésére csak a per az eddig legügyesebb mód. S azért a két törekvés között, mit sok egyéb hátránya szült, t. i. a javítása és a kikerülése között, mégis az előbbi a fontosabb, habár az utóbbi nevezetesebb. S ennyiben is fog az maradni, míg az utóbbinak módszere a jelenlegi marad, mely egy föltevésen fordul meg, azon, hogy a fizetésre fölhívottban a védekezés elmaradása a tartozás beösmérését jelenti.

A bérletek (nem «bér», mint helytelen jelzi a törvény is) fölmondása iránti ügyeket szabályozó rendelet azonos módszerrel él, a mi természetes és helyes is, aminthogy általános szempontból se lehet kifogást tenni az osztályozás ellen mely itt kifejezésre kerül. A lakások stb. bérletének fölmondásából származható ügyek se nem oly bonyolultak, se túlnyomó részükben oly nagy értéket

föl nem vetnek, hogy azokat nyugodtan ne lehetne a per kikerülésével járó kockázatnak kitenni.

Világos hogy ennek a módszernek a fősúlya azon fekszik, hogy az ellenfél valóban tudomást nyerjen a jogviszony fölbontását célzó ténykedésről. Ennélfogva a fölmondás illetve fölhívás kézhez adása és megértelmezése körüli szabályok nem lehetnek eléggé szigorúak. Itt a főbiztosítéka az esetleges végrehajtás jogosságának. S részünkről a rendelet hibájául rójuk föl, hogy e pontban az 1893. évi XIX t. cikk 7-ik szakaszára egyenes hivatkozást nem tett.

De nem a rendeletnek általános méltatásába óhajtunk bocsátkozni. Egy egészen különös jelentőségét keressük, azt, melyet a közjegyzői intézményhez való viszonya kölcsönöz neki. S ezt nézve, az első, a miről megbizonyosodhatunk az, hogy az eddigi állapoton a rendelet csorbát semmikép nem ejt.

Eddig a közjegyző az 1874. XXXV. t. cikk 98-103 §§.-ai alapján, úgy mint egyéb értesítvényeket, fölmondásokat is közölhetett s az ezekről kiállított tanusítványai, a fölmondás tényét illetőleg, közokirat erejével hatottak. De ez aztán minden volt. A fölmondásnak jogkövetkezményeit nem tette különbekké a közjegyzői fölmondás. A bérlet tárgyának visszabocsátása végett, ha ezt jószántából a bérlő meg nem tette, pert kellett volt indítania a bérbeadónak, akár közjegyzőileg, akár magánuton közölte volt a fölmondást. S ugyanez áll a közjegyzői fölhívásra vonatkozólag is, mikor a bérleti szerződés határozott időre volt kötve s az idő leteltével magától szűnt volt meg. S ez lehetett az oka, hogy a közjegyzői közbenjárást az ilyen fölmondásoknál és fölhívásoknál ez ideig aránylag kevésbé vették volt igénybe. Olyankor történt ez az igénybevétel idáig leginkább, mikor rosszhiszemtől tartott a fölmondó. A közokmány ilyenkor egy fegyvert vett ki az ellenfél kezéből. De a fölmondások óriási többségű eseteiben erre szükség nem volt. A közjegyzői fölmondás illetve fölhívás ebben a jelentőségében, s ezt akartuk mindenekelőtt megjegyezni — szinte magától való — ezentúl is meg fog maradni.

De lesznek már most a rendelet alapján esetek, mikor a közjegyzői fölmondás jogkövetkezményei szempontjából a magánuton eszközölt fölmondástól tetemesen különbözni fog. Olyan esetekben mikor a bérlet tárgya azon a területen fekszik, melyre a közjegyzőnek az 1874. XXXV. t. cikk 50. szakaszával szabályzott ha-

tásköre kiterjed, a fölmondásnak ha az a rendelet 2. szakaszában körülírt kellékeknek megfelel, az lesz a következménye, hogy a fölmondó fél, a mennyiben ellenfele 8 nap alatt kifogásait az illetékes bíróságnál elő nem terjesztette, a fölmondás által célzott jogot közvetlen végrehajtás útján érvényesítheti (7. §.). A közjegyző útján eszközölt fölmondásnak, valamint a bérlet tárgyának visszabocsátását illetve visszavételét célzó fölhívásnak (8. §.) ugyanaz a hatálya leend mint a járásbíró útján eszközölt fölmondásnak illetve fölhívásnak. Sőt bizonyos szempontból többet nyújt a félnek a közjegyzői közbenjárás mint a bíróságé. Mert a járásbíró az érintett hatálylyal csak a saját területére járhat el, mely terület pedig kisebb mint a közjegyzőé, kinek területe (7. §.) az egész I-ső folyamodású törvényszék (1874 XXXV- t.cikk 50 §.), tehát több járásbíró területére kiterjed. A fölmondás, illetve fölhívás kézbesítését is a járásbíró csak a saját szűkebb területén eszközöltheti (5. §.) míg a közjegyző «bárhon lakó» (1874. XXXV. 102. §) tehát akár külföldön lakó félnek is azonos joghatálylyal küldheti a fölmondásról szóló értesítvényt. Igaz, hogy a járásbíró ily esetben gondnokot nevezhet (5. §.), de az evvel járó idővesztesség és költségtöbblet ugyancsak hátrányt jelent a félre nézve, kire általában is az eljárás nagyobb gyorsasága inkább a közjegyző működésének igénybevételét teheti kívánatossá, főképp a fölmondási határidő lejárta felé, mikor a rendelet 6. szakasza értelmében még a jókor eszközölt fölmondás hatályát is semmivé teheti a határidő lejárta után történő kézbesítés.

Ha ezeket figyelembe vesszük, a szóban forgó rendeletről el nem tagadhatjuk, hogy a közjegyzői intézmény jelentőségének helyes fölfogásában van s azt a rendezése tárgyát képező jogszolgáltatási kérdésnek találó módon vette szolgálatába.

Mindezek daczara nem lehet ezt a rendeletet föltétlenül örövendetes jelenség gyanánt üdvözlőnk: nem, mihelyest a közönségesnél valamivel derekabb mértéket alkalmazunk reá, mihelyt kissé magasabb, — mondjuk egyenesen fejlesztése — szempontjából tekintjük akár jogszolgáltatásunkat, akár intézményünket.

Úgy a fölmondás, mint a fölhívás perenkivüli ténykedések s pedig olyanok, melyeknek nagyobb igényük annál, mit a közhitelesség betölthet, nincs. Legalább a míg egész feladatuk egy jogi igény tudomásra hozatalában áll, bár következményük annak köz-

vetlen érvényesíthetése is legyen. A bíróság sem egyébbel concurrál ebben, mint közhiteles jellegével.

De épen ezt a közhitelességet hasonlíthatlanul jobban szolgálhatja a közjegyző, kinek e jellegén fordul meg egész hivatása, holott a bíróságnál az csak accessorius, miből okkal következtethető, hogy az a közjegyző működésében pontosabban, nagyobb élel és teljességgel érvényesül.

A bíró a fölmondást nem személyesen végzi, hanem csak végzeteti a bíróság közegeivel, s pedig épen azokkal, kiknek nem hogy bírói, de egyáltalán semmi qualificatiojuk nincsen. A lényegtevő tény, t. i. a jogigény tudomásra hozatala, a bírói fölmondásnál valósággal nem közhiteles egyén által, hanem csak közhitelű ellenőrzés alatt történik. A bírói fölmondásban ennél fogva a közhitelesség csak fikció. S ezért csak alaki garanciát nyújt. Tartalmilag, amennyivel magasabban áll a közjegyző nyilatkozatának belső hitelessége a bírósági kézbesítőén fölül, annyival több garanciát nyújt a közjegyzői fölmondás a végrehajtás jogosságára nézve a bíróságánál.

S mivel az egész rendszer mely a fölmondások közvetlen végrehajthatóságában kifejezésre jut, épen a fölmondás hiteles megtörténtén nyugszik, szinte logikai kényszerűséggel utalta volna maga a rendszer alapeszméje az összes fölmondásokat a kizárólagos közjegyzői hatáskörre, mint a mely teljesen, és egyedül teljesen, tudja szolgáltatni a céljukhoz megkívánt hitelességet.

Mi tarthatta vissza igazságügyi kormányunkat attól, hogy levonja ezt a következtését a maga kezdeményezte reformnak, melynek az szinte kiegészítője gyanánt jelentkezett épen annál a bátor és fölvilágosult szellemnél fogva, mely az egész perjogi reformban nyilvánul?

A közjegyzői székhelyeknek aránylag kis száma nem lehetett komoly akadálya a közjegyzői kizárólagosság kimondásának. Mert az kimondható lett volna elvben s a bíróságok eljárhattak volna subsidiariter ott és addig, hol közjegyzői állás még szervezve nincsen, mint az egyebekben is történik. A költségpont ugyancsak nem lehetett határozó. Mert a bíróságok idő- és munkavesztessége szintén nem közömbös a kincstárra nézve, s ha fölmondási ügyekben a köz helyett az érdekelt félre lesz róva a költség, az tán csak a méltányosabb teherelosztást jelenti, mivelhogy ezekben túlnyomólag úgylis a birtokos, tehát inkább költségbíró osztály van érde-

kelve. Megjegyzendő lévén az is, hogy a legtöbb fölmondás úgylis jegyzőkönyvön, hanem beadványon következend, mely utóbbinak költségével szemben a jelentéktelen közjegyzői díj bizonyára inkább megtakarítást jelent a félre nézve.

Ellenben minden megfontolás a mellett szolt volna, hogy a fölmondások a kizárólagos közjegyzői hatáskörre utaltassanak. Elöl az ilyen intézkedés belső indoklottsága s a behozott rendszerrel való szoros összefüggése, a mint épen kifejtők. Azután magának a peres eljárás reformjának a sikere, mely főként azon a kérdésen fordul meg, hogy a bíróságok a reformon következő munkatöbbletet meggyőződik-e? Csak két megoldást ismer e kérdés. Egyik a bírói létszám szaporítása, másik a bíróságok azon munkájának csökkentése, mely őket tulajdonképi hivatásuktól elvonja. Amennyivel több nehézségbe ütközik az első mód, annyival inkább kellene kapni a másikon meiyet úgylis minden szempont javasol. S követelték volna a kizárólagosságot a közjegyzői intézményre való tekintetek is. Amíg az intézmény terjedelmes és önnálló hatáskörrel nem bír, üvegházi növény marad, mely örökös gondozás mellett is csak ritka gyümölcsöt fog érlelni tudni. Ha azt akarjuk, hogy megerősödjék, helyet kell adnunk neki hol gyökeret verhessen, levegőt melyen szabadon fejlődhessen. De amíg a perenkivüli eljárásban a közjegyzői hatáskör olyan korlátolt s a mellett függeteg, mint eddig, minderről szó sem lehet; kivált, hogy a közhitelességi hatáskör is tudvalevő hiányai mellett különös támogatásban szintén nem részesül.

S mégis, mihelyt megjön az alkalom reá, mintha valami érthetetlen félelem tartóztatná reformereink kezét, nem merik szétmetszeni a zsibbasztó kötelékeket; minden jóakarattal mellett, a mi el nem tagadható, csak apró könnyítésekkel és segédkezéssel szolgálnak, új mankót adnak a régihez, nemhogy a saját lábára állítsák az intézményt s a maga erejére bízva, pályát nyitnának a haladása számára.

Igy volt az a hagyatéki eljárással, melynek ugyan majd minden szálát az új törvény belétette a közjegyző kezébe, de szinte csak hogy álfuttassa a kezén, melyet egyúttal annyira megkötött, hogy szabad s igazán hasznos munkát alig végezhet benne. Ugyanaz a másodrendű hatáskör marad rajta, mely működését eddig is benította; csak a föladatai szaporultak, mivel szinte a régi függetege öregbedett; holott alaposabb és bátrabb reform egysze-

rüsíthette volna az eljárást, lendíthetett volna a bíróságok túlterheltségén, önálló, szabad teret biztosíthatott volna a közjegyző számára s avval megoldása felé vihette volna a közjegyzői hatáskör s egyúttal a perenkívüli eljárás modern szervezésének kérdését.

S ugyanez a tartózkodás, mondhatni félelem, jellemzi a szóban forgó rendeletet is, melynél ugyanazok a szempontok javasolták volna a hatáskör szerint is gyökeres reformot, melyek a perenkívüli eljárás egyéb közhitelességi célzatú ténykedéseinek a kizárólagos közjegyzői hatáskörre utalását s egyúttal a bíróságoknak azoktól végleges és teljes fölmentését javasolják.

Nem hisszük, hogy csak a közjegyzői intézmény iránt való elfogultság láttatja velünk foltnak a különben concepcziója és kidolgozása szerint egyaránt kitűnő művön a hatáskör dolgában való ezt a conservatismust. Mert meghajolnánk, ha indokoltnak látnók, a mint tárgyilagosan kerestük ez indokait, de nem voltunk képesek rájuk találni. Bármint is legyen, szemben e rendelettel önkénytelenül föltolul a kérdés, hogy nem épen az ilyen, jelentősége szerint utóvégre mégis szerény ágán a perenkívüli eljárásnak lehetett volna-e, ha már itt volt az alkalom, legalább kísérlet gyanánt megtenni az első lépést ahhoz, hogy a közjegyzői intézmény, önállóságának föntartása mellett, a perenkívüli jogszolgáltatás bizonyos teendőinek ellátására szervezetileg igénybe vétessék?

A kar mely e kérdést fölveti, könnyen nagyobb jelentőséget kereshet az érintett tartózkodásban, nem az elvesztett alkalmat látva benne, hanem egy határozott iránynak a jelenségét, mely összes reményeinek a regácziója volna. Mert ez idő szerint ugyan tagadhatatlan, hogy míg körülötte egész igazságügyünk átalakulásnak indul, az általános megifjudás közepett egyedül a közjegyzői intézmény mozdulatlan szinte fásul, s az örvendetes mozgásban, mely sokat ígérő fejlődésének lehetne kiindulója, mintegy veszteglő ponton áll.

Pedig ez végzetes volna reá, mert azt tán senki sem tagadja, hogy az intézmény — fiatalságán következik — végleges alakját még nem találta meg, s így a veszteglés olyan körülmények között mint a mostaniak, elsenyvedése kezdetével volna egyjelentőségű.

Mi, ha e veszteglés előtt nem is hunyhatunk szemet, azt hogy evvel az intézmény sorsa volna kimondva, nem vagyunk képesek magunkkal elhítni. Ellenkezőleg, látva műveiben a szellemet,

mely igazságügyi kormányunkat reformmunkájában vezérli, meg vagyunk győződve arról, hogy ha eddig bizonyos óvatosságot mutatott a reformoknak épen azon a pontjain, melyekkel a közjegyzői intézmény jövőjét szeretjük egybekapcsolni: úgy ennek olyan okai lehetnek, melyeknek semmi közük nincsen ahhoz hogy igazságügyi kormányunk magát az intézményt mennyire méltatja, s annak a ogszolgáltatási szervezetben minő feladatokat szán.

Hanem oka lesz annak bizonyos tájékozatlanság azon erő felett melynek az intézmény öntudatában van, s az igények fölött, miket ennek a révén tart; a mit nem utolsó sorban maga a közjegyzői kar okozhatott avval a várakozó magatartással, melyet a reformkérdésekkel szemben mindezideig tanusított.

S azért magához a közjegyzői karhoz szeretnénk fordulni első sorban azzal a figyelemtetéssel mivel ez újabb alkalom tanulsága is szolgál, hogy az órát el ne mulasztja, melyben fogantja lehet még sorakozásának a kettős jelszó alatt: nagyobb munkarészt, nehezebb feladatokat!

A törvényes osztályrész és az életjáradéki szerződés.

Tudjuk, hogy az országbirói értekezlet akkor, midőn czélul tűzte ki a magyar törvényeknek lehető helyreállítását, nem hunyt szemet a változott viszonyok előtt sem és azért módosításaiban főképp oda törekedett, hogy a régi jogelvek a kor szellemével lehetőleg összhangzásba hozassanak. Ezen elvből kiindulva kimondotta ugyan a végrendelkezési szabadságot, de, nehogy e szabadság a családi kegyeletet sértse, szükségesnek látta annak a törvényes osztályrész intézményének felállítása által korlátot vetni (idegl. törvk. szab. 7. §.). Nehogy azonban ezen, a végintézkedésre vonatkozó tilalom az ajándékozás által kijátszassék, a törvényes osztályrészt az ajándékozással szemben is kellőképp megvédte (ideigl. törvk. szab. 8. §.)

Évvel ugyan a családi kegyelet és az ezen alapuló törvényes osztályrész intézménye a flagrans megsértés ellen védve és biztosítva volna, más kép áll azonban a dolog, ha a törvényes osztályrésznek nem ily flagrans megsértéséről van szó, hanem, midőn kerülő úton támadtatik meg a törvényes osztály rész oy jogcselekvény vagy jogügylet által, mely fellépésekor nem is sejteti a célzatot. Ide tartozik kiválólág az életjáradéki szerződés, midőn valakinek pénzért vagy pénzértékkel bíró dolgokért élte fogytáig meghatározott évenkénti fizetés vagy más szolgáltatás köttetik ki. Az életben az életjáradéki szerződés leginkább oly alakban fordul elő, hogy valaki összes vagyonát egy harmadikra tulajdonjogilag avval a kötelezettséggel ruházza át, hogy ez őt ennek fejében életfogytáig élelemmel, ruházattal, lakással és minden szükségessel ellátni tartozik, mely kikötmény az átruházó javára tkvileg is bekebleztetni szokott.

Azt hiszem, felesleges Lővebben kifejteni, hogy mennyire alkalmas az életjáradéki szerződés a törvényes osztályrész kijátszására, különösen, ha meggondoljuk, hogy azt rendszeren elaggott emberek kötik, kik az életjáradékot nem sokáig élvezik.

Az életjáradéki szerződés a szerencseszerződések közé soroztatik, mivel a szerződések ezen fajánál a causa debendi a véletlentől függ.

Kérdés most már, hogy az életjáradéki szerződés a törvényes osztályrész megsértése czimén megtámadható-e vagy sem? s ha igen, mi módon lehet ezt jogilag igazolni? A judikatura e tekintetben még nem állapodott meg egészen, de újabb időben mindinkább azon, — nézetem szerint helyes, — elv jut érvényre, hogy az életjáradéki szerződés a törvényes osztályrész megsértése czimén igen is megtámadható. Ezen kérdés a perenkivüli jogszolgáltatás terén is nagy fontossággal bír és első sorban a kir. közjegyzők jutnak abba a helyzetbe, hogy a feleket az ilyen szerződés kötésekor a szerződés érvényességére s illetőleg megtámadhatóságára nézve felvilágosítsák és a kérdés korántsem oly tisztázott, eldöntött, hogy avval foglalkozni érdemes nem volna.

Szerintem a kérdés helyes megoldása az ajándékozás jogi fogalmán fordul meg, mert nyilvánvaló dolog, hogy az életjáradéki szerződés alatt, midőn az a törvényes osztályrész kijátszására használtatik fel, — ajándékozás lappang. Ajándékozás alatt közönségesen oly jogügyletet értünk, melynél fogva vagyonátruházás viszteher nélkül,

tehát ingyen történik. Így nevezetesen a hozzánk legközelebb álló osztr. ptkv. 938 §. a szerint: «oly szerződés, melynél fogva valamely dolog valakinek viszteher nélkül engedtetik át, ajándékozásnak neveztetik.» Hasonlóképen a porosz Landrecht szerint is: Die Schenkung ist die Verpflichtung zur *unentgeltlichen* Überlassung von Rechten oder Sachen;» (I. r. II. cz. 1037 §.) valamint a szász ptkv 1049 §-a szerint: «Schenkung ist das Rechtsgeschäft, durch welches Jemand *ohne Gegenleistung* und aus Freigebigkeit einem andern einen Vermögensgegenstand zuwendet.» Régibb honi jogunkban az ajándékozási szerződés gyakran emlittetik, a nélkül azonban, hogy ennek jogi természete, keltekei és hatása tüzetesebben szabályoztatnék (Wenzel: Magy. magánjog.) Ha az ajándékozásnak ezen fogalom meghatározásával megelégszünk, akkor az ajándékozás igen szűk körre szorittatik és fogalom meghatározása számos helytelen következtetésre vezet és akkor ezen fogalom meghatározás szerint az életjáradéki szerződés a törvényes osztályrész megsértése czimén bajosan támodtathatnék meg és azt jogilag nem is lehetne igazolni.

A modern jogtudomány azonban az ajándékozásnak ezen szűkkörű fogalom meghatározásával már szakított és az ajándékozásnak fogalmát olyképp határozta meg, hogy az helytelen következtetésekre ne vezethessen. A modern jogtudomány szerint ugyanis *a viszteher nélkül* való átruházás nem képezi lényeges kellékét és úgy szólván ismertető jelét az ajándékozási jogügyletnek. Így a legújabb német birodalm. polg. törvénykönyv tervezetének 437. §. a az ajándékozás fogalom meghatározásából elhagyta a viszteher nélküli átruházás kellékét: »Wird eine mit animus donandi erfolgende Zuwendung erfordert, durch welche der Zuwender ärmer, der andere reicher wird, so ist ferner die Hervorhebung des Erfordernisses der *Unentgeltlichkeit* der Zuwendung und des Mangels einer rechtlichen Verpflichtung entbehrlich, *die Aufstellung des Letzteren könnte sogar zu einer unrichtigen Folgerung verleiten.*» (Motive z. d. Entw. e. bürgerl. Gesetzb. f. d. d. Reich. II. köt. 287. l.) A mai felfogás szerint nem kívántatik meg feltétlenül, hogy az ajándékozás, illetőleg a vagyon átruházás minden viszteher nélkül történjék, hanem ajándékozás akkor is forog tenn, ha a viszteher mellett való vagyonátruházásnál az egyik fél a másik vagyonának bőkezűségéből való növelésére irányozza akaratát. Ajándékozást pedig képez azon érték, mely a viszterhet túlhaladja és ez ezen szempontból bírálendő el.

(Igy a bajor jav. 91. 93. cikke, a drezdai javvos! 497. cikke). Az ajándékozás ily fogalommeghatározását újabb birói gyakorlatunk is megállapította (1871. máj. 23.-án kelt 3139. sz. legf. it. hat. Dt. VII. f. 131. 1873. okt. 29.-én kelt 9004. sz. legf. it. hat. Dt. XI. f. 32. 1877. jun. 12.-én kelt 4781. sz. legf. it. hat. Dt. XI. f. 90. A kir. kuriának 1884. évi 5778. sz. hat. Dt. u. f. XI. k. 113). Igaz ugyan, találunk judikaturánkban oly határozatot is, melyben az van kimondva, hogy az atya által egyik gyermekére történt oly vagyonátruházás, mely a holtiglani lakás és tartás kikötményén kívül más, — habár csekély — pénzbeli viszteherrel van össze kötve, ajándékozást nem képez (1872. ápril 11.-én kelt 1759. sz.). Ezen határozat azonban a felső bíróság állandó gyakorlatának kifolyásaként nem tekintendő, mivel a birói gyakorlat ma már az ajándékozásnak fenti fogalommeghatározásában megállapodott és pedig az erre vonatkozó elveket leginkább ép a törvényes osztályrész megsértése, illetve annak kiegészítése iránt indított keresetek elbirálása alkalmából mondotta ki. Midőn azonban az ajándékozásnak ezen fogalommeghatározását elfogadjuk, óvakodnunk kell, nehogy minden oly vagyonátruházást, melynél fogva valamely dolog valódi értékén alól ruháztatik át, — mindjárt ajándékozásnak tekintsünk, természetesen azon értékre nézve, mely a viszterhet túlhaladja. Ily esetben ugyanis ajándékozásról a viszterhet meghaladó értékre nézve csak akkor szólhatunk, ha az animus donandi fenforog és ez vagy nyíltan kijelentetett, vagy a fenforgó körülményekből okszerűen következtethető (Siebenhaar: Commentar II. 215.)

Már most azon kérdés eldöntésénél, hogy az életjáradéki szerződés a törvényes osztályrész megsértése, illetőleg annak kiegészítése végett megtámadható-e vagy sem, illetőleg, hogy a perenkivüli törvénykezés álláspontjára helyezkedjünk, azon kérdés megítélésénél, hogy a kötendő életjáradéki szerződés a törvényes osztályrészre jogosítottakkal szemben meg fog-e állni, vagy sem, figyelembe veendő, hogy mily arányban áll a viszteher az átruházott vagyon értékéhez. Ha a viszteher oly csekély, hogy az az átruházott vagyon értékével semmi arányban sem áll, a viszterhen felüli érték ajándékozottnak tekintendő és ezen értékre nézve a szükségörökösök igényeiket érvényesíthetik. Ezen az alapon mondotta ki a kir. Kuria fentebb már idézett 1884 évi 1778. sz. határozatában, hogy az atya által vagyonának egyik fiára holtiglani tartás kötelezettsége mellett

történt átruházása, ajándékozásnak tekintendő, minélfogva az ilyen vagyonátruházás a törvényes osztályrész kiegészítése czimén megtámadható.

Azon kockázat pedig, melyet az életjáradékot szolgáltatni köteles másik fél vállal, — szerintem, — figyelembe nem jöhet, mert — eltekintve attól, hogy azon körülmény, miszerint egy harmadik kockázatot vállalt, nem lehet ok arra, hogy valakinek egy törvényes intézmény kijátszását célzó jogcselekvénye meg ne támadtathassék, a kockázat csak látszólagos, a mennyiben az életjáradékot szolgáltatni köteles csak a viszterhen felüli részt, illetve abból tartozik a megsértett törvényes osztályrészt kiegészíteni. Hogy pedig ilyenkor az életjáradékot szolgáltatott fél a reménylett haszontól, vagy annak egy részétől elesett, azért rajta jogtalanság nem történt, mert hisz senki, különösen a törvény kijátszásával, más kárával nem gazdagodhatik.

Dr. Admeto Géza.

Az új örökösödési eljárás

II.

Az volna hát a kérdés, hogy az örökjog megszerzése dolgában minő rendszernek adjon a törvény helyet. Nyílt kérdésnek tekinthető ez mióta örökösödési jogunk kodifikálása napirenden áll, s mióta a Teleszky-féle tervezet az általános jogtörténet adta két rendszer között épen annak fogta pártját, melyet hazai jogunk a maga fejlődésében mindeddig elmellőzött. A hozandó törvény szempontja lévén kitűzve, egyszerű lehet voltakép a felelet. Mert ebben helyesen tán csak a mai viszonyokhoz mért czélszerűségről vett érvek volnának megfontolásra bocsátandók. Azt hisszük azonban nem vétünk e lapok irányával is egyező ezen gyakorlatias

szempont ellen, ha a szerzési elv tulajdonképi mibenlétének megvilágítása végett fejlődése kezdetlegességeire röviden visszatekintünk, annál inkább, mivelhogy a következtetésekből mik ez uton lefejenek, álláspontunkat véljük igazolhatni, melyet az illető elvnek a törvényhozásra való jelentőségével szemben elfoglalunk.

Származása szerint római mindakét módja az örökjog megszerzésének. Maga a szerzési fogalom, minden érzéki mozzanattól hántolt miségében, a római jogiskolában finomult észjárásra vall. Ugyan az ipso jure adquisitiót a germán jog is ösmeri s pedig nem utánzás révén, sőt, a mennyiben eredeti is benne, általános is, sajátágának mondható. Mégis nem német az. Mert arra a mi a német jogban hasonlatos volt mint tünemény — nem is azonos — csak ráalkalmazták a római jog szülte különböztetés egyik ágát, mely aztán párja híján is maradt a német jogban, a mi szintén igazolja hogy úgy vitték bele kívülről.

Romában, körvonalai szerint, az örökjog megszerzése tárgyában fejlett két elv már a XII táblás jogot megelőző homályos időben is föltűnik. Akarata ellenére nem vált örökössé senki. Akár, hogy kijelentést tett (*aditio*), akár, hogy az örökséggel mint a sajátjával rendelkezett (*pro herede gestio*). Szabhatott az örökhagyó is határidőt a nyilatkozásra (*erotionem dare*) s a ki azt (*hereditatem cernere*) elmulasztotta, olybá vétetett, mintha az örökséget visszautasította volna (*repudiare*). De volt e szabály alól kivétel. A *sui heredes* nevezettel jelölt örökösök, akár törvény akár végrendelet útján vették az örökséget, vissza nem utasíthatták azt (*necessarii heredes*). Csak idővel kapták meg a jogot, hogy az örökségről lemondjanak (*jus abstinendi*). Pusztán e körvonalak alapján a szerzési intézménynek akkori jelentőségéről nehéz mai nap szót tenni. Hogy a történet nem szolgál hirekkel, az emlékek is gyérnél gyérebbek, nem szívesen vesztegel ott a tudomány. Pedig, hogy eredete az egész szerzési intézménynek azokban az időkben keresendő, mivoltáról is valódi képet csak úgy lehetne nyerni ha az akkori jogrendszer legalább nagyjában rekonstruálható volna. Ebben az irányban azonban csak következtetésekre vagyunk utalva, melyeknek az értéke persze viszonylagos. Egészben csak e jogrendszer létezése állítható bizonyosnak. Azoknak mai nap már hitelük veszett, a kik azt is tagadták, hogy a XII táblát megelőző régi időkben létezett volna már szervezett jogrendszer (a gentilis jog). Nyomai nagyon is szembeötlők, már mint szervezett rendszer-

nek, mert a mi a szórványos jogszabályokat illeti, hogy az *uti legasset ito jus esto*, már derék fejlemény, s a végintézet uralkodó volta nem állhat örökjog kezdőpontján, az nyilván való.

Úgy veszik ma általán, hogy a római állam hódítás útján keletkezett. Ha ez így volt, akkor föltehető hogy az első joga annak a hódítás nyomán keletkezett álladalomnak mindenképen egy cél szolgálatában állott, a mi az eredeti osztályrészeknek — mert osztály esett a területen bizonynyal, a törzsek és családok szerint való természetes tagozat értelmében — együtt az osztályos családokkal, fogyatkozás nélkül való föntartása lehetett. Ellentől körülvéve, kis számban aránylag, az államalapító családok s az osztályos területen esett minden változás, miután rajtuk az állam egész politikai és katonai szervezete nyugodott, közjelentőséggel birhatott s a közczél parancsához alkalmazkodott. Ehhez a közczélhoz alkalmazhatták azokat az elemeit a jognak, melyek már azelőtt művelődésük leltárán állottak, tehát a családi vonatkozások révén fejlett jogelemeket; s innen volna a *connubium* kizárólagossága, a *confarreatio*, a *tutela*, stb. közjellege, a magvaszakadt családnak az *arrogatio* útján mesterséges magrakeltése stb. De hozzá alkalmazhatták főkép azokat a jogviszonyokat, melyeket a hódítás folytán előállott ingatlanbirtoklás teremtett, miután ezek egész közvetlenül az álladalom egy alkotó részével, a területtel állottak összefüggésben. Ez volna magyarázata a *res mancipi* és *nec mancipi* féle különböztetésnek, az előbbiekre nézve (*praedia in Italico solo; item jura praediorum rusticorum . . . item servi quadrupedesque dorso collove domantur*, tehát csupán a földbirtok s az annak művelésére szükséges ingók s csak ilyenekben állhatott amaz első osztályrész — *heredium*) az első időben fönnállott forgalmi tilalomnak; s még később, mikor már a szükség a tilalmat áttörte, a *res mancipi* átruházása nyilvánosságának s a mancipatióban fönnmaradt egész sajátlagos tulajdonszerzési módnak.

Idővel az államalapító családoknak s az osztályos területnek fönnmaradása elvesztette eredeti jelentőségét; kezdetben az egész állam rajtuk nyugodott, utóbb, hogy ez mind nagyobbra épült, csak egy oszlopa maradtak neki. A jogügyletek nyilvánossága, azelőtt politikai jelentősége miatt föltétele érvényüknek, üres alakszerűsséggé lett, melynek a változott viszonyokkal indoka és czélja veszett. Hanem — s ez a jogfejlés sajátossága — az alakszerűségek

szinte elpusztíthatlanok. Míg az ügyletek tartalma és célzata a haladó művelődéssel s a változó gazdasági viszonyokkal örökös átalakulásban van, az ügyletek alakszerűségei változatlan szállanak át nemzedékről nemzedékre s ezek annál féltőbb tisztelettel ragaszkodnak hozzájuk, minél régiebbek azok s minél célszerűtlenebbek. Előbb az ügylet lényegére vonatkozásban, minden ünnepélyességük s más rendre tartozó fontosságuk daczára, esetleges jellegűek, — utóbb, bár eredeti jelentőségüket veszve és a saját vázokra fogyva, (bizonyos számú tanú, *certa et solennia verba*) éppen az ügylet lényegét kerítették hatalmukba, hogy az elmélet, mely belső indokolatlanságukat érezte, de maga is szívóosságuk varázsa alatt állott, a gyakorlati cél helyett, melyet elvesztettek, egy eszmeit származtatott beléjük s őket a jogügylet alkotó elemeivé, a jogszerzés módjává avatta. S ezt az eredetüket látszik igazolni az is, hogy az alakszerűségekre alapított jogszerzés mód csupán a *res mancipi* nevezettel megkülönböztetett javakra nézvést keletkezett. A javak egyéb — mennyiségileg és gazdaságilag hamar túlnyomó — nemeire nézve, a perjogi eredetű *in jure cessio* kivételével, a szerzés módja (*traditio, usucapio*) az ügylet célzata és érzelmi mozzanataihoz alkalmazkodó alakulást vett s ha ezekben is utóbb a külsőségeknek lényeges, sőt jogalkotó szerepe lett, az már a rendszeresítő jogászeleme, nem a történeti fejlemények esetlegességeinek vala műve.

Az örökjog kezdetlegességei hasonló következtetésekre látszanak jogosítani. Míg az első területnek az államalapító családok kezén tartása politikai jelentőséggel bírt, alig létezhetett azon egyéni tulajdon, legalább nem ennek későbbi jelentőségében. Pedig ez a kezdőbetűje az örökjognak. A család feje csak kifejezője és érvényesítője lehetett annak a politikai egységnek, melyet az államban a család s annak osztályos birtoka képviselt. Ha elhalálozott, csak «a király halt meg, nem a királyság». Maga a jog alanya el nem halhatott. A földbirtoknak családi voltát, illetve a benne tükröző jogelemeket a római törzsek különben valószínűleg már előbbi kötelekeikből hozták magukkal, mert az minden patriarchalis társadalomnak közös vonása. Hanem a közjogi elemek melyekkel amazokat telí tették, bizonyára eredeti származásúak. Ugyan a vagyonnak illetén jellegét positiv bizonyosság nem erősíti, de a legrégebb időre vonatkozólag igen valószínűvé teszi minden egybevetés; míg másrészt bizonyos az hogy a családfő egyéni tulajdona utat tört magá-

nak idővel s már a XII táblát megelőzőtt jog öröklési rendje is, mely eredetiben az érintett családi és politikai mozzanatok nyomása szerint alakulhatott, fejlett addig a pontig, hol tényleges osztály esett a *suus heredes* s annál inkább a távoli agnát örökösök között.

A vagyonjog érintett fejlődési fokán a végintézet bizonyára ösmeretlen dolog vala. Mihelyt azonban idők haladtával a család politikai jelentősége halványodni s az ingatlan birtok magánjellege mindinkább kiélesedni kezdett, egyrészt a természet rendjét követő átszállás eszméje is mindinkább behatolhatott a vagyonöröklésnek az eredeti közcélok kívánalmái szerint meghatározott törvényes rendjébe, másrészt, kivált a szerzett vagyon gyarapodásával, a szabad rendelkezés gondolata is mindinkább érvényesülést kereshetett. Ez utóbbi föltevés egyedül azonban nem adhatná magyarázatát a végrendelet azon uralkodó szerepének, melyet a XII tábla ismeretes jogszabályának szerkezete is tanúsít. Mert következett idő, mikor annyira szokásossá vált a végintézkedés, hogy szinte kivétel számba ment a törvényes renden következő átszállás. A végrendelet e szerepének nagyon valószínű oka az lehetett, hogy végintézetlen elhalálozás esetében oly utat követett a vagyon, mely a természetes érzelmeknek meg nem felelt. S ez út alighanem az ősi gentilis jog által megszabott törvényes rend vala, mely az eredeti közcélokhoz alkalmazott szabályaival mereven állott még abban az időben, mikor azoknak a közcéloknak már jelentőségük veszett. Egy töredékét e régi öröklési rendnek látszólag a XII tábla is megőrizte: *si intestato moritur cui suus heres nec escit, agnatus proximus familiam habeto*. Az agnatusok öröklése, a politikai jellegű családi kötelék természetes folyománya, nem sértette a közérzületet akkor, mikor az illető politikai célzatok még aktuálisak s a családok szétágazása az agnát köteleket még nagyon meg nem lazította volt. De idővel a családi vagyon közjellege eltűnt s a gens úgy szerteágazott, hogy idegenné lett vér szerint, a kit rokonnak jelölt a törvény, mely az édes vért idegenné bélyegezte. Az ükapa révén, tán névről sem ismert távoli oldalágas elűthette az örökséget a tulajdon leány s az emancipált édes fiú kezéről.

Igy a végintézet keletkezésében nemcsak a törvényes öröklési rendnek kikerülésére szolgálhatott, hanem ez a cél, úgy látszik keletkezésének indoka is vala.

A keletkezése módját, ha keressük, alakszerűségei révén önkényt kínálkozik két föltevés. Az egyik az *arrogatoria* utal. A hálról való rendelkezés, a végintézetnek ez a jellegzetes, de már egyuttal kiművelt jogelméletre valló indoka ugyan alig álhatott az *arrogatio* bölcsőjén, melynek a vallási szertartásokkal egybefüggő eredetet tulajdonítanak, de foganatban azonos volta, az idegen vérnek a családfő akarata erején utódlása, ezen akarat mérkőzésének a családíság eszméjével könnyen szülőgondolata lehetett. S bár a kapocs nincs meg, de csak elveszettnek készli hinni a hasonlatosság, mely az *arrogatio*ban szinte mintáját mutatja a végrendelet legősibb alakjának (*testamentum calatis comitiis conditum*). De az *arrogatio*, mely így eszméjét adhatta meg a végintézetnek s egyuttal kerülő utat mutatott hozzá, korlátolt alkalmazhatósága, törvényes föltételei és körülményességei miatt, csak ritkán és nehezen lehetett használható, a mért hamar egy második, könnyebb járatú kerülőnek szükségét érezhették, melyet aztán, hogy a javak forgalmának már szabadabb fejlődése lett, az adásvétel alakszerűségeiben találhattak meg. Előbb tán csak a *nec mancipi* javakat (*traditio* útján), utóbb, hogy az illető forgalmi tilalom megszűnt, az ingatlan vagyont is eladta (*mancipio dabit*), a ki holtáról intézkedni akart, egy bizalmas emberének *fiduciae causa*. Ez (*familiae emptor*) a — tán már kezdetben felfüggesztő föltétellel vett -- javakat nem bolygatta az eladó életében: holta után azonban átszolgáltatta, a kinek volta-képen szánva lett, ha nem épen ő jómaga volt a kedvezményezett. Ezt a szokást szentesíthette aztán a törvény, mikor a végrendelezés jogát végre elősmerte volt a végrendeletnek *per aes et libram* nevezett alakjában, melyből magából még későbbben a *praetor*nak hét tanú jelenlétében (*libripens, familiae emptor, quinque testes* átnyújtott pecsételt végrendelet származott.

Az örökjog megszerzése módjára alkalmazzuk, a mik e következtetésekből lefejljenek. Az *ipso jure acquisitio* eszméje önkényt következik a vagyonjog kezdetleges természetéből s az ennek alapján fejlett átszállási rendből. Sőt, ha úgy akarjuk, bizonyosságokul szolgálhat, mert azt látszik igazolni, hogy új szerzésnek a jogalanyban történt változást nem tekintették. Mikor aztán idővel ez átszállás jogszerzéssé minősült, hiányzott a külső indok ahhoz, hogy a szerzés tényét alakilag is egyénítsék, annál inkább, mert utóbb az *aditio*val kelt ellentét révén, az úgyis eléggé jellegzetessé vált. Nem

látszik oly világosnak a nyilatkozat által való megszerzés indoka. Ha azonban szem előtt tartjuk, hogy nem a szerzési fogalom az melynek gyökereit kell keresnünk, miután azt elvontsága világosan már a jogelmélet gyümölcsének mutatja s hogy egy jogintézménynek legelőbb alakszerűségei vezethetnek eredetére, úgy hamar elő áll a föltevés, hogy az *aditio* eredetében nem egyéb, mint maradványa azon átruházási módok alakszerűségeinek, melyekhez a végrendelet elősmérését megelőző időben a törvényes átöröklés kikerülése végett folyamodtak volt. Az *arrogatio*al ugyan a polgárok gyülekezetéhez volt intézve az alakszerű megkérdezés (*rogatio*), de az *arrogatio*nak beleegyezése (*auctor facti*) elkerülhetlen föltétel vala. A *calatis comitiis conditum* végrendelet, mely eredetileg szintén nem nélkülözte a *rogatio*t, föltehető, hogy az örökösül választottnak beleegyezése pontjában is alkalmazkodott az *arrogatio*ban adott mintához. Az érdekelt felek kölcsönös ténykedése már sokkal határozottabban kiemelkedik a *mancipatio*al, sőt a *per familiae mancipationem* végrendeletre vonatkozólag fönnmaradt beszéd és ellenbeszéd szigorú alakszerűségében a végintézet érvényének kelléke vala s így a végintézet útján szerzett örökségre vonatkozólag a beleegyezési nyilatkozat *rudimentuma* lehetett.

Ha e föltevés helyes, úgy az *aditio* intézménye szorosán formalistikus eredetű, hasonlólag a *mancipatio* útján való tulajdonszerzéshez s úgy mint ez utóbbi, maradéka volna azoknak a külsőségeknek, melyekkel a római állam kezdetleges idejében a jogok átváltozását köztekintetek miatt korlátozták és ellenőrizték; míg az *ipso jure acquisitio*, hasonlólag a *traditio* által való tulajdonszerzéshez, a külsőségek által nem akadályozott s azért az ügylet tartalmához simuló természetes folyamatú fejlődés származéka gyanánt jelentkeznek.

E föltevés mellett azonban kínálkozik egy második is, mely az *aditio* intézményének egészen ellentétes eredetére utal. Az örökátszállást ugyanis a római jog legrégebb idejére visszanyúló emlékek is *universalis successionis* mutatják, sőt még a következtetések is, melyek egyes emlékek kapcsán tovább fűzhetők, mind erre az egy útra terelnek. Az örökségnek, mint vagyonegyetemnek átháramlása — melynek magának az eredetét könnyen magyarázhatni a vagyon azon jellegéből mely iménti föltevéseink alapjául szolgált — magában foglalta nemcsak a jogoknak, de a kötelemeknek is átszár-

mazását s pedig nemcsak a törvényes öröklés, hanem a végintézet alapján következő átszállás esetében is, mert ez utóbbi mindenben a törvényes öröklés mintáját követte, tekintve hogy eredeti rendeltetése a törvény alapján következő átháramlás helyettesítése volt. Úgyde azon szigorúság mellett, mely az eredeti kötelmi jogot jellemezte, melyben az adós szabadságával, sőt életével felelt a tartozásaiért, körülmények között nagy kockázatot jelenthetett egy örökség. Így a végintézetten szálló örökség elfogadása vagy visszautasíthatása egyszerű következménye lehetett a természetes óvatosság-nak, vagy hogy alapját fogjuk, a szabad cselekvési jognak, melynek olyatén megkötése, mint azt a törvényen következő átháramlásnál láttuk, a végintézetnél elő nem fordulhatott, minthogy ez eredetében nem volt törvényt szabályozta közintézmény, hanem épen törvény ellen fejlett jogszokás. Az ősi törvényes öröklésnél, melyet eredete szerint vett irányából új mederbe terelni többé nem lehetett, a vagyon ősi jellegéből származó *ipso jure acquisitio* megmaradt az örökség szerzése módjának s csak mikor az *universalis successio* érintett hátránya nagyon is terhessé kezdett válni a *jus abstinenti* által adott a mindenkor modernizáló praetori jog orvoslást. Azt a törvényes öröklési jogot azonban, melyet idővel fejlesztett az élet és az annak tejményeit támogató és szabályozó praetori jogszolgáltatás, semmi sem kényszerítette többé hogy az avultabb és hátrányos mintához alkalmazkodjék s így ebben ugyancsak az *aditio* lett szabálylyá, annál inkább, mert a *bonorum possessio* lehetőséget nyújtott csak az örökléshez, de nem tartalmazott kényszert s az *interdiktilis* eljárás nem hivatalból indult meg, hanem csak a fél szorgalmazása folytán. Így esett azután, hogy szinte egyeduralkodóvá lett az *aditio* elvén következő örökszerzés a 118-ik novellával fejlődése végpontjára ért római örökjogban, melybe az idők folyamán darabról-darabra fogyott ősi örökjog egyetlen természetes elvvel egyező maradványa, a *sums* öröklése, mint régi emlék nyúlt bele hű társával, az *ipso jure acquisitio*val.

E föltevés szerint — mint látható — az *aditio* már eredetében a materiális jog fejleménye gyanánt jelentkezik. Mind a két föltevés pedig — melyeknek további mérlegelésébe itt nem bocsátkozunk — azon egy következtetésre vezet, hogy az örökjog megszerzése tárgyában fejlett jogszabályok nem olyanok, melyek az örökjognak, a minővé az máig fejlett, lényegéből folynának; a történeti fejle-

mények esetlegességeiből származnak azok, a mi főképp az *aditio*ról áll, mert elég lett volna, hogy az öröklés nem mint *universalis successio* induljon fejlődésnek, vagy ha már igen, de mindjárt elején hozzátársuljon a jogszabály, hogy az örökös csak az örökség erejéig felel s az *aditio* intézménye, — materialis eredetét vevén helyesnek — ismeretlen dolog maradt volna.

Ennek példáját a germán jog mutatja, melyre, mielőtt a fentiekről végső következtetésünket lefejtjük, röviden áttérünk.

A germán jog kezdetlegességei is a földbirtoknak bizonyos családi jellegét mutatják, a mialatt valószínűleg itt sem családi össz-tulajdont, hanemcsak jogvonatkozásokat kell érteni, melyekről persze, miután az emlékek csak szórványosak s a kutatás eddig hiányos, szabatos és teljes képet alkotni alig lehetséges. Jellegzetes a germán vagyoni és családi jog eredetében a közös védelem és közös felelősség mozzanata, és pedig úgy a család keretén belül, mint több rokoncsaládnak egymáshoz való viszonyában, mindig egy harmadik idegen támadó vagy háborgató ellen irányultan. A miben pedig ennek a vagyoni és családi jognak a fejlődése mindjárt eredetében a rómainól lényeg szerint elüt, az a közjogi szempontok hiánya, melyek a mindjárt kezdetben a nemzeti eszme alapján egyeségesen szervezett római államot minden ízében áthatották, míg az államilag szervezetlen, nagy területen szétszórt germán törzsek jogfejlésében, e hiány okán a magánjogi szempontok szabad érvényesülésének kevesebb gát volt vetve. Az egyeséges végrehajtó hatalom hiányának különben nemcsak a jogfejlés fesztelensége, hanem korlátlansága is következésében volt; amennyiben nemcsak a magánjogi, hanem a nyilvánjogias természetű viszonyokat is egyes családok a maguk körében intézték volt. A mely család tagján vérbűn lett elkövetve, az minden tagjában bosszúra volt jogos és köteles. A bírságpénzért, melyet később, mikor a nemzet már politikailag egyesült volt, épen a verbosszú megakadályozása végett szabott meg a törvény, a tettes családjának minden férfitagja szavatolt, míg a lefizetett bírságpénzen a jogosult család minden férfitagja megosztott. Hasonló osztás esett azon a pénzen is, melyért a vőlegény menyasszonyát ennek családjától megváltotta volt. Ez a jogközösség a család férfitagjai között, mely valószínűleg a család személyi és vagyoni biztonsága védelmének kölcsönösségén származott s e révén a családi javak és hasznokra való kölcsönös-

igényre is vezetett, úgy látszik alap eszméje volt az ősi germán vagyoni és családi jognak. Benne gyökerezhetett az örökösöknek az a joga is, hogy ingatlanságát azok mindenkori birtokosa beleegyezésük nélkül el nem adhatta volt, s ha mégis megtette, egy év és nap leforgása alatt a várományos örökösök felszólalása az ügyletet érvényteleníthette (*Beispruchsrecht*). Hasonlag eredhetett a férfitagok kizárólagos örökjoga. A nő az ősi jogban nem örökölt (*Der Mann geht zum Erbe, das Weib davon*). Kivétel vala a sali frankok joga; de ez is csak idővel fejlett azzá. A *jus recadentiae* is alapját abban a családi jogközösségben birhatja.

A örökjog, mely ezen ősi vagyoni és családi jognak következtében járt, a férfiágnak épen érintett kizárólagos örökjogán kívül a végrendelkezési jog hiánya és úgy látszik, kezdetben, a *jus recadentiae* kifejlése előtt, a lefelé származás elve által (*das Erbe fällt nicht hinter sich oder achterwärts*) volt jellemezve. Csak idővel származtak be a szülők s később a fölmenők általán, második rendnek a leszármazók és oldalágasak közé, kiknek rendjén az örökvagyon egész a német számítású kilenczedik ágig (*Nagelmagen*) elszármazott.

Hogy a végrendelkezési jog mi mód származott bele a római jog recepczióját megelőző német jogba, az máig sincs kellőleg felderítve. Föltűnő a tény, hogy addig, míg a végintézet joga elősmerve nem volt, a holtáról intézkedni akaró hasonló kibúvóhoz folyamodott, mint a régi római. Még életében átruházta vagyonát arra, ki más különben örökösévé nem válhatott volna; csakhogy ezen átruházás (*Adfatamie, Fadmerci*) érvényéhez, annak nyilvánosságán fölül, legalább kezdetben, a várományos örökösök beleegyezése volt szükséges; míg idővel ez a beleegyezés, ott legalább, hol az átruházás csak távolabb álló várományosok kárára, vagy épen törvényes örökjoggal nem bíró családtagok javára történt, fölöslegessé vált. («*Si quis procreationem filiorum vel filiarum non habuerit, omnem facultatem suam in praesentia regis, sive vir mulieri sive mulier viro adoptare in hereditatem licentiam habet.*» *Lex Ripuariorum lit. 48 l. W. Lewis Succession 9*). Sőt előfordult a *fiduciae causa traditio* illetve *mancipatio*hos teljesen hasonló kibúvó is s pedig egészen eredeti származásban. Csakhogy itt a *fiduciae emptor* salmannak (*manufidelis Treuhändler*) neveztek; föladata azonban teljesen azonos volt amazéval. A legnagyobb befolyást a végintézkedési jog szokásbáhozatala s utóbb elősme-

rése körül az egyháznak tulajdonítják a jogtörténészek. Mindenesetre érdekében feküldhetett az egyháznak a végintézeti jog meghonosítása, melyről elég korán tudomást szerzhetett, miután előtte a római jog kettős ajtaja, a nyelvnek és írásnak ösmerete, tárva volt, érdekében pedig azért, mert — oly nagygyá nőtt — vagyona megszerzéséhez a kivált halálról történő adakozás volt a legbiztosabb és legbővebb mód. Ma is különben még a mise és egyéb kegyes hagyományoknak kivált a németeknél olyan általános a szokása, hogy épen e jellege révén igen régi eredetre utal. A fennmaradt formulárék, melyeknek, mint a végrendeleteknek maguknak, papok voltak szerzői, tanúságot tesznek az egyház érintett törekvéséről, egyúttal azonban annak nehézségeiről is, mert mindenütt bizonyos átoktétel van hozzájuk fűzve, az egyetlen mód, melylyel az intézkedő akaratának tiszteletben tartását kieroszakolhatni vélte, mi abban az istenfélő időben, az egyház mindig növekvő befolyása mellett, sok esetben sikerülhetett is. Hogy azonban az ily intézkedések nem maradtak mindig ellenmondás nélkül, s a törvényes örökösök a *Beispruchsrecht* segélyével a törvény alapján következő öröklési rendet mégis helyreállították, arra sok a példa. (L. III. Otto császár egy ilyen végrendelet érvénytelenítő végzését 996-ból *Lacomblet Urkundenbuch*, Lewisnél i. m. 22.) De épen e törvényes érvénytelenítési jog lehetett a legerősebb rúgó abban, hogy az egyház a végintézkedési jog meghonosítását keresse. E törekvésekből származott, látszik, az az egészen különös alakja a végintézetnek, melyet a források a «*Geschäft*» névvel jelölnek s mely a fent érintett «*Vergabung von Todeswegen*» későbbi néven ösmeretes intézkedési alakkal párhuzamosan volt gyakorlatban. Míg ez utóbival az egész vagyonnak, jelesen az ingatlanoknak átruházása történt és pedig az «*Auflassung*» nyilvános formájában oly mód, hogy az átruházó csak az átruházott vagyon haszonélvezetét tartotta meg s a kedvezményezett tulajdonjogának elősmerése jeléül ennek évi bért fizetett: addig a «*Geschäft*» csak ingóságokra vonatkozhatott, alakja egyoldalú és amannak soknemű korlátaitól és föltételeitől (így betegágyon is tehető volt) ment vala. Mindezeknek az irányzatoknak és törekvéseknek azután útját vágta a római jog s avval a római végintézet recepcziója, melylyel az eredeti nemzeti fejlődésnek egyszeriben ösvénye veszett.

Miben állott már most eredete szerint azon elv, mely az

örökség átszállását a germán jogban szabályozta volt? Már említők, hogy ennek az átszállásnak, mint örökjog-szerzésnek való fölfogása s nemkülönben az azt szabályozó jogelvnek, mint ipso jure acquisitionak megjelölése a római jog behatásának tulajdonítandó. A régi germán jogban a dologi jogok összességét concret vonatkozásában a «Gewere» fogalma fejezte ki, melyben a tulajdon és birtok fogalma egyesítve volt. Etymologice a «Were» (*clausura*), vagyis a birtokot védő sáncz származéka, jelentősége szerint nemcsak a birtokos összes jogait, hanem kötelességeit is egybefoglalta, melyekkel az birtoka folytán a községgel szemben tartozott. Az örökjog átszállása már most oly mód lett fölfogva és kifejezve, hogy az örökösre a «Gewere» száll át.

Azon jelentőség miatt pedig, melyet a «Gewere» nemcsak a család keretén belül, tehát magánjogi vonatkozásaiban, hanem a család keretén túl, a több család egyesüléséből származó község, mint az egész nemzet egy alkotó részével szemben, tehát nyilvánjogi vonatkozásában birt, ez az átszállás olybá lett véve, mint a mely az örökhatyórol az utódlásra jogosult legközelebbi vérokonra közvetlenül történik. «Hogy a középkori germán jog a vagyron átszállása tekintetében ilyen fölfogással élt, az a régi germán birtokjog természetében fekszik. A földbirtokon következtek a legfontosabb családi és közfeladatok, melyek teljesítésével az volt köteles, a ki az a földbirtokot a közzel szemben képviselte.... Ha egy birtoknak ilyen képviselője meghalt, akkor voltaképp annak a képviselőnek is meg kellett volna szakadnia, míg az új birtokost, mint olyant kit a «Gewere» jog szerint illett, a köz el nem ismerte volna. Hanem ennek a közbéke kedvéért nem volt szabad így történnie. S azért úgy vették, mintha az örökösre ráruházta volna a község a «Gewere»-t, nyomban, hogy az örökhatyó elhalálozott. Csakhogy azoknak a jogoknak és kötelességeknek teljesítésére, melyek a földbirtokkal jártak, annak tényleges birtoklása elkerülhetlen föltétel vala, s azért meg vala engedve az örökösnek, hogy magát önhatalmúlag birtokba helyezze, s a mennyiben ebben valaki megakadályozta volt, jogában állott egyoldalúlag bírői birtokbahelyezést keresni». (*Renaud Kritische Zeitschrift* 19/1847.) Hogy a római jog behatolt s pedig először is közvetlen gyakorlati jelentőségű intézményeivel, ezt az átszállást az occupatio analogiájára fűzték (a mennyiben az nec vi, nec clam, nec precario történt) és birtokháborítási keresettel — uti

possidetis — védelmezték. Föltűnő ebben az átszállásban (melyet a források a — *der Todte erbt den Lebendigen* — *le mort saisit le vif* — *mortuus aperit oculos viventis* — parömiákkal jeleznek); hogy annak is eredetiben a római ipso jure acquisitionál szereplő két mozzanat: a földbirtoknak közjelentősége s az evvel egybefüggő átszállási rend voltak mérvadók.

Hanem, míg a római jogban ennek a két mozzanatnak gyöngültén, s aztán, a végrendelkezési jog terjedésével, az aditio elve jutott mindinkább érvényre, míg uralkodóvá vált az újabb törvényes öröklésnél is, mely persze az ősi átszállástól elvileg különbözött, s fejlődése idején az aditio elvét már uralkodón találta, úgy, hogy nem csuda, miszerint alája került, még ha el is tekintünk e tümeny belső indokától: addig a germán jogban ellenkező folyamatot látunk; ott az *ipso facto* (t. i. *mortis*) *acquisitio* nem tágított; mindvégig megmaradt a törvényes átszállás szabályzó elvéül; mire nézve persze nem szabad szem elől téveszteni, hogy ennek alapelve már kezdetben a vérségi kapocs volt, s így külsőleg se lett volna indokolva, hogy az eredeti átszállási elv alól magát emáncipálja; de még a végrendeleti öröklés sem tudta azt az átszállási elvet uralkodó voltában megingatni, mire nézve megint az sem fejtendő el, hogy azokban a germán eredetű jogokban, a hol ez aránylag hamisítatlan fejlődhetett (francia *coutumes*), a végrendelkezési jog mindig másodrendű, kivételes dolog maradt, s az örökátzállás rendes, szabályosnak vett módja mindvégig a törvényes, illetve vérségi kapcsón következő átszállás maradt. Hogy ebben mennyi része volt annak is, miszerint a germán jog az universalis successio fogalmát eredetileg nem ösmerte s később is, mikor a római jog révén vele megösmerkedett, azt tisztán sehol érvényre nem juttatta, azt alább, az örökátzállás elvének jogi jelentőségét tárgyazva igyekszünk majd kimutatni.

Eredetükre vonatkozólag a fentiekből folyólag következőkben foglaljuk össze nézetünket; nem következtetést mondunk, mivel e szórványos elmélődés, jól tudjuk, határozott tételek megállapítására nem szolgálhat, egészen eltekintve attól, hogy megbízható emlékek hiánya még a legbehatóbb kutatást is e tárgyban valószínű föltevésnél többre alkalmasint soha nem fogja vihetni:

Az örökségátszállásnak elve a germán jogokban egészen önálló eredetű s a római *ipso jure acquisitio*val se nem azonos, se annak nem

utánzata. Az aditioval rokonelv a germán jogokban önállóan nem fejlődött. A római jogban eredet szerint az *ipso jure acquisitio* az elsőleges; az aditio által való szerzés vagy a végrendeleten következő utódlás, vagy az universalis successio folyománya. Mind a római, mind a germán jogokban a közvetlen átszállás elve a vagyon közjellege s a család közföladataival egybefüggő ősi örökátszállási rend természetes következménye; míg az *aditio* elve tisztán magánjogi fejlemény. Ugyanez áll az örökjog megszerzéséről, mint az örökség birtokbavételétől különvált s elvont fogalomról, mely a római aditioról fejtett le; míg a germán közvetlen átszállás, valamint a római *ipso jure acquisitio* is eredetükben a birtokbavétellel fogalom szerint egyesítve voltak.

Saját hazai jogunkra azután térünk át, hogy az átszállási elv jelentőségét és jogkövetkezményeit tettük volt szóvá.

(Folyt.)

Dr. Charmant Oszkár

NYILT KÉRDÉSEK.

Közöljük a következőkben a folyóiratunk megelőző számában fölvetett kérdésre vonatkozólag beérkezett válaszokat;

I.

A fölvetett nyilt kérdésre: szükséges-e az 1894. XXXV. törv. czikk 82.-ik szakasza c) pontja értelmében kifejezetten a szakaszra hivatkozni s az illető rendelkezések betartását általánosságban is tanusítani, vagy elegendő-e a szakasz rendelkezéseit megtartani s a tanusítást csak az illető tényekre vonatkoztatni és pedig minden határozott alakszerűség nélkül? szerény nézetemet a következőkben foglalom össze.

Kétségtelen, hogy a kérdéses 82. §-ban előírt kellékek alkalmazásának módozatai tekintetében felmerült kétségek, valamint az a kérdés, hogy a c) pont külön ünnepélyességi alakszerűséget tartalmaz-e vagy sem, pusztán csak onnan származnak, mert a 82. §-ban a törvényhozó az a) és b) pontokba foglalt kellékeknek az okiratban való bizonyítását nem oly szavakkal s nem oly alakban rendeli meg, mint a milyeket a közjegyzői okiratokra nézve előszabott kellékekre vonatkozólag használ, vagyis zavarólag hat némelyekre az a körülmény, hogy ezeknek az a) és b) pontokba foglalt kellékeknek az okiratban való bizonyítása egy külön c) pontba foglaltan jelentkezik. Az a kérdés tehát, hogy ez az eltérő szó s illetve mondatszerkezet és szövegezés följosít-e bennünket arra, hogy abból egy önnálló, külön s a végrendelet érvényességére kihatással bíró ünnepélyességi alakszerűségre következtessünk?

Erre a kérdésre a törvényt magyarázat tanainak helyes alkalmazása által fogunk megnyugtató választ találni. Az első sorban alkalmazandó nyelvtani törvényt magyarázat, melynek feladata a törvény szavaiból annak valódi jelentését kipuhatólni s a mely szerint a törvényhozó által használt szavak úgy értelmezendők, hogy fölöslegesen ne látszassanak tartalmazni, a kérdéses 82. §-ra nézve azt a kétségbe vonhatatlan tényt fogja constatálni, hogy abban sem határozatlanság, sem kétértelműség nincs; nincs benne sem több, sem kevesebb mondva, mint az, hogy az a) és b) pontokba szedett kellékek az okiratban bizonyítandók; a c) pontban foglalt ezen szavakban «a jelen §. határozatainak megtartása» más értelmet helyesen találni nem lehet, mint, hogy épen csak az a) és b) pontokban foglalt kellékek bizonyítandók; mihelyt az okiratban bizonyítjuk azt, hogy a végrendelező személyesen jelentette ki végakarátát a közjegyző előtt és bizonyítjuk, hogy az ügymenet egész folyamata alatt két tanú vagy egy másik közjegyző folyton jelen volt, kimerítettük mindazt, a mit a 82. §. előszab. Az, hogy az a) és b) pontban megszabott kellékek hogyan és hol bizonyítandók az okiratban, nincs megmondva, a miből következik, hogy ennek a bizonyításnak is csak úgy kell történnie, mint a közjegyzői okiratokra előszabott többi kellékek bizonyításának; ép azért, mert ennek a bizonyításnak különös ünnepélyes formája előírva nincs, ilyen ünnepélyesség belemagyarázásának sem lehet helye; ha a törvényhozó a c) ponttal egy külön harmadik alakszerűséget akart

volna statuálni, akkor ezt határozottan kifejezte volna s a 82. §-nak egy negyedik alpontjában mondta volna ki azt, hogy a 82.§-ra kifejezetten hivatkozni s az illető rendelkezések betartását általánosságban is tanusítani szükséges.

Szerény nézetünk szerint tehát a nyelvtani magyarázat eredménye más nem lehet, mint, hogy az adott esetben elegendő a szakasz a) és b) pontjait megtartani és a tanusítást az illető tényekre vonatkoztatni, minden határozott alakszerűség nélkül. Nézzük már most, vajjon a logikai törvényt magyarázat, melynek ez esetben feladata az, hogy a nyelvtaninak a próbáját csinálja meg, vagyis röviden a declaratív logikai törvényt magyarázat, nem czáfolja-e meg a nyelvtani által megállapított eredményt. Itt figyelemmel kell lennünk a «törvény készítésénél használt idegen törvényhozás állására» és a törvény hozatalát megelőző országgyűlési munkálatok és tanácskozmányokra. Az elsőt illetőleg tény az, hogy a kérdéses 82-ik szakasz szószerinti fordítása, a bajor közjegyzői törvény, 60. §-ának; már pedig a bajor törvény szempontjából kétségtelen hogy az a most idézett 60. §-ának 4 alpontjában külön önálló ünnepélyességű alakszerűséget nem statuál, ilyenről sem az arra vonatkozó szakirodalomban, sem a bajor közjegyzők gyakorlatában szó sincs.

A mi pedig a törvényünk előkészítésére vonatkozó országgyűlési munkálatokat illeti, azokban sem találunk semmiféle támpontokat annak a felfogásnak a megokolására, mely a 82. §. c) pontban egy újabb önálló s lényeges formaszűrséget talál.

Miután tehát a logikai törvényt magyarázat a mi esetünkben még csak megerősíti a nyelvtaninak eredményét, szerény nézetem szerint, el kell fogadnunk helyesnek azt a magyarázatot, mely szerint az 1874. XXXV. t. cz. 82. §. alkalmazásánál elegendő annak a) és b) pontjaiban körülírt kötelekeit tényleg megtartani s a tanusítást minden határozott alakszerűség nélkül az illető tényekre vonatkoztatni.

Dr. Kovaliczky Elek
homonnai kir. közjegyző.

II.

A «Nyílt kérdések» rovatában az 1874. XXXV. t. cz. 82. §-ának c) pontjára vonatkozólag fölvetett kérdésre nézetemet a következőkben fejtem ki:

Mindenekelőtt sietek kijelenteni, hogy ezt a szakaszt gyakorlatilag magam is akként alkalmazom, hogy a végrendelet záradékában a szakaszra való kifejezett hivatkozással tanusítom, miszerint annak rendelkezéseit az ügymenet folyama alatt figyelemben tartottam.

És mivelhogy e kijelentésemmel a kérdés tárgyára nézve ilyenképen már állást foglaltam, csakis arra kell még szorítkoznom, hogy álláspontomnak — felfogásom szerint — helyességét megokoljam.

A közjegyzői törvény főképen az ügyködés, ügyvitel és eljárás alakszerűségeit szabályozván, az alakiságok körülírását tárgyazó imperatív intézkedései szigorúan szó szerint értendők és nem tűrik meg a viszonylag különböző értelmezést föltételező magyarázatot.

Azt a föltevést se fogadhatnám el, hogy a törvényhozó merőben fölösleges alakit szabályt czél és ok nélkül akart volna felállítani és pedig oly üres és tartalom nélkül való körülírással, hogy annak alkalmazási módja és alakja az adott esetekben kétséges — vagy épen, mint szükségtelen, egyszerűen mellőzhető legyen.

A végrendelet, mint halálesetre szóló oly intézkedés, melylyel a jogviszonynak legtöbbször a törvény által megállapított folytonosságtól és átháramlástól eltérő alakulása s általánosságban jogátruházás czéloztatik s mely jogi hatályba már csak akkor lép, a midőn annak alkotója létezni megszűnven, ki van zárva annak lehetősége, hogy az, a ki akaratát abban kifejezésre juttatta, annak végrehajtására közvetlen felügyelete alatt és ténykedésével befolyhasson: eme kivételes jogi hatályánál fogva a törvényhozások részéről — egyéb egy-, vagy kétoldalú akaratnyilvánítást tárgyazó okiratoktól eltérőleg, mindig különösebb figyelemben részesült s kiállítási alakszerűségeit is mindenkor szigorúbb körülírással s bizonyos ünnepélyes külsőségekkel szabályozták; bizonyára azért, hogy a végrendeletben kifejezett akaratnyilvánításnak tárgyi és alanyi valósága a szolennisebb alakszerűségek hitelre méltóbb bizonyító ereje által lehetőleg kétségtelenné tétessék. Az 1874. XXXV. t. cz. 82. §-a kimondván bevezető pontjában imperatív rendelkezésként, hogy mik szükségesek a végrendeletek tekintetében «a közjegyzői okiratokra nézve előszabott köteleken felül», utolsó c) pontjában pedig kategorikusan rendeli, hogy a «jelen §. határozatainak megtartása az okiratban bizonyítottassék.»

Ha tisztában vagyunk a kifejezéseknek és szavaknak logikai

tartalmával; s ha nem akarunk azoknak önkényt vagy ráviteles módon a logikusan következhetőtől más értelmet — mint a mit azok szigorú értelmezéssel épen kifejezni akarnak -- adni, úgy a törvényszakasz idézett kifejezéseiből helyesen mást következtetni nem lehet, csupán azt, hogy a közzérendelet záradékában kifejezetten bizonyítandó, miszerint a 82. § harározatai az ügymenet folyama alatt megtartattak.

Mert, bár a közjegyző által fölvev általában minden okiratnak bevezetésében és záradékában megemlítendőek mindazok az alakszerűségek, melyek a 79. §. a)—g) pontjaiban elsorolva az adott esetekben s a körülmények szerint alkalmazásba veendőek, mégis ezekre nézve a törvény sehol se írja elő, hogy az alakszerűségeket a végrendeleteknél is csak olyan módon, miként egyéb okiratoknál t. i. a bevezetésben és a záradékban ténybizonyításként s magának az alakszerűségi ténynek csupán leírásával — tehát a 82. §. c) pontjára való kifejezett hivatkozás nélkül megemlíteni: úgy ez az imperatív intézkedés merőben tárgyaltalan; fölösleges volt a törvénybe bevenni és épen semmi értelme sincs a 79. és 82. §§.-ok között való ama különbségnek, hogy, míg ez utóbbiban igen, addig az előbbiben semmi intézkedés sincs arra, hogy az alakszerűségek megtartása az okiratban bizonyíttassék; valamint épen oly tartalmatlan és üres kifejezése lenne a 82. §-nak az is, hogy az ebben előirt alakszerűségek a közjegyzői okiratokra előszabott *kellékeken felül* alkalmazandók.

Az okirat, hogy közhitelességgel bírjon, szükségképen kell, hogy a 79. §. a)—g) pontjaiban szabályozott alakszerűségeknek figyelemben tartásával állíttassék ki; különben — s különösen ha az a 79. §. d)—g) pontjaiban előirt kellékeknek meg nem felel, a 68. §. szerint közokirat erejével nem bír; és jóllehet, hogy az okiratok által szabályozni czélzott jogviszonyok azoknak jogi alanyaira nézve szintén nem kicsinylendő kihatásnak, tehát a jogélet alakulásainak fontos tényezői és szabályozói: a törvényhozó még se tartotta szükségesnek imperative rendelni, hogy a közokiratokban általában kifejezetten bizonyíttassék; hogy az alakszerűségeket szabályozó 79. §-nak harározatai annak kiállításánál figyelemben tartattak; — hanem elégségesnek találta csupán annak általánosságban való kijelentését, hogy a körülirt alakszerűségeket az okirat bevezetésének és illetőleg záradékának magában kell foglalnia, de aztán, hogy ezek szavak-

ban miképen nyerjenek kifejezést s külső alakban miképen helyeztessenek el, az okiratot felvevő hiteles személynek tetszésére bizta.

Nem így azonban a végrendeletnél. Ennél kivételképen s a vele elválaszthatatlanul kapcsolatos szolennitásra való tekintetből látta jónak a törvényhozó, hogy a végrendelet alkotásánál a szigorúan előirt alakszerűségeknek pontos megtartása *az okiratban kifejezetten is bizonyíttassék*. A czélzat az, hogy a közhitelességnek garanciája ekképen hatályosabban bizonyíttassék az által, hogy az okiratot fölvevő közjegyzőnek kötelességévé tétetvén az előirt alakszerűségek megtartásának kifejezett bizonyítása — figyelme minden alkalommal felköltetvén az ügyletnek szolennis voltára s az alakszerűségeknek minden részletére: föltételezhető tehát, hogy már csak ebből a tekintetből is és hogy okiratát az érvénytelenség eshetőségétől védje, a törvény által kívánt alakszerűségekre nagyobb szubtilitással fog ügyelni s azokat tényleg szigorúbb preczizióval is fogja alkalmazni — semmint tenné ezt egyéb okiratoknál (a nélkül hogy kétségbevonám a különben mindenkor szabályszerű eljárást) melyek hatásukban és értékükben kevésbé kényesek, megtámadásnak ritkábban vannak kitéve; következményeikben annyi érdeket és igényt nem érintenek s kölcsönös akaratnyilvánítás, illetőleg elfogadás által rendszerint befejezett jogügyleteket tartalmaznak.

Én tehát a 82. §. c) pontját nem tartom üres semmiségnek és ok nélkül valónak s kifejtett okaim alapján oda konkludálok, a hol kezdettem, hogy t. i. a végrendelet záradékában a 82. §. intézkedéseinek figyelemben tartását kifejezetten bizonyítani kell.

Fakab Géza

kis-kőrösi kir. közjegyző.

III.

A jelen folyóirat I.-ső számában felvetett azon kérdésre: «Szükséges-e az 1874. XXXV. t. cz. 82. §-a c) pontja értelmében kifejezetten a szakaszra hivatkozni s az illető rendelkezések betartását általánosságban is tanusítani, vagy elegendő-e a szakasz rendelkezéseit tényleg megtartani s a tanusítást csak az illető tényekre vonatkoztatni és pedig minden határozott alakszerűség nélkül?» legyen szabad véleményemet röviden és tárgyilagosan a következőkben kifejteni.

Az 1874. XXXV. t. cz. 82. §-ának c) pontjában a törvényhozás határozottan kimondotta, hogy «A jelen § határozatainak megtartása az okiratban bizonyíttassék.» A törvény ezen szavainak szigorú jogi magyarázatából azt következtetem, hogy a közjegyző az általa fölvetett okiratban nyilvánosan, szavakkal kifejezni és ez által bizonyítani köteles, hogy a végrendelező előtte személyesen jelentette ki végakarátát és, hogy az alkalmazott két tanú, vagy egy másik kir. közjegyző az egész ügymenet folyama alatt folyton jelen volt és alakszerűség tekintetében az 1875. február 16-án 663 I. M. E. szám alatt kiadott közjegyzői Utasítás 16. és 18. §§-ait figyelembe venni tartozik, vagyis a fél személyére vonatkozó azon bizonyítást, hogy személyesen jelentette ki végakarátát, az okirat bevezetésébe, a tanukra vagy másik közjegyzőre vonatkozó azon bizonyítást pedig, hogy az egész ügymenet folyama alatt folyton jelen voltak, az okirat záradékába tartozik fölvenni.

Nem tartom tehát elegendőnek, ha a közjegyző a végrendelet bevezetésében egyedül a törvényre hivatkozik s igazolja, hogy annak rendelkezéseit betartotta; de másrészt feleslegesnek tartom, hogy a közjegyző a végrendelet bevezetése vagy záradékában a törvényt szakaszt idézze. A törvény követelésének az felel meg, ha a törvény határozatainak betartása szavakkal kifejezetten tanúsítatik.

Mindezeket a következőkkel indokolom: az 1874. XXXV. t. cz. 82. §-a c) pontjában kimondatik, hogy a törvény által előirt határozatoknak megtartása az okiratban bizonyíttassék s ennek minden kétséget kizáró bizonyítása csakis olyképen történhetik, ha a közjegyző a fél és tanúk előtt felolvasandó és ezek által aláírásukkal is megerősítendő azon tanúsítást veszi fel nyíltan a végrendeletbe, hogy a fél végakarátát személyesen jelentette ki s a tanúk vagy másik közjegyző az ügymenet egész folyama alatt folyton jelen voltak. Csakis ezen tényeknek az okiratban szavakkal való bizonyítása által nyer ugyanis a végrendelet közokirati jellegét. A polgári törvénykezési rendtartás 165. §-a szerint: «Közokiratok, melyek a kiállítók által törvényes illetőségük köréhez tartozó tényekről adatnak ki, teljes bizonyító erővel bírnak mindaddig, míg az ellenfél azok hamisságát, vagy szabálytalanságát be nem bizonyítja.» Az 1874. XXXV. t. cz. 68 § a szerint pedig: «A közjegyző által fölvetett okiratok és ezek hiteles kiadványai, ha az ezen törvény ál-

tal megszabott kellékeknek megfelelnek, közokirat erejével bírnak.» Ámde a közokiratok is csak azon tényekre nézve bírnak teljes bizonyító erővel, melyek azok szövegében nyilván és kifejezetten bizonyítva vannak. Midőn tehát a végrendeletben kifejezetten igazoltatik, hogy a fél személyesen jelentette ki végrendeletét és a két tanú, vagy másik közjegyző az ügymenet egész folyama alatt folyton jelen volt, úgy a törvény által előirt ezen különszerű határozatoknak betartása közokiratilag, vagyis olyképen van bizonyítva, hogy azok perrendszerűleg teljesen beigazoltaknak tartandók s így az ilyképen fölvetett végrendelet még az esetben is mint közokirat leendő jogérvényes, ha az alkalmazott tanúk s a közjegyző időközben elhalna, mert az abban foglalt és szavakkal nyilván kifejezett tények valóságát kétségbevonni mindaddig nem lehet, míg az ellenkező beigazolására teljes bizonyíték fel nem merül. Ha ellenben a közjegyző az általa fölvetett végrendeletben a törvényre való hivatkozással az illető rendelkezések betartását csak általánosságban tanúsítja, úgy maga az okirat ezen tények tekintetében közokiratnak nem tekinthető s azok betartása külön perrendszerű bizonyításra szorul, mely a tanúk elhalálása esetén lehetetlenné válik, mert a közjegyző vallomása saját tényeire nézve teljes bizonyítékul el nem fogadható. A törvény kifejezetten a ténybizonyítást kívánja, de a törvényre való hivatkozás nem képez ténybizonyítást. Ép ez oknál fogva írja elő az 1874. XXXV. t. cz. 82. §-ának c) pontja, hogy az előirt határozományoknak megtartása az okiratban bizonyíttassék s nem azt, hogy a határozatok megtartása a törvényt szakaszra való hivatkozással a közjegyző által igazolttassék. Különbö a közjegyzői törvény mindazon szakaszaiban, melyekben bizonyos kivételes eljárás alkalmazását kívánja, mindenkor előírja, hogy ezen különös határozományok megtartása az okiratban fölemlítendő. (Lásd az 1874. XXXV. t. cz. 74., 76. és 80. §§-ait.) Másrészt pedig a törvényhozás nyíltan kifejezést ad annak, ha a vonatkozó törvényt szakaszra való hivatkozást elegendőnek tartja, mint az az 1876: XVI. t. cz. 24. §-ában foglalt rendelkezésekből nyilván kitűnik.

Végül az alakszerűség tekintetében fentebb előadottakra nézve megjegyzem, hogy a közjegyzői utasítás 16. §-ának b) pontja szerint az 1874. XXXV. t. cz. 79. §-a b) és c) pontjában foglalt határozományok, vagyis a felekre vonatkozó tények az okirat bevezetésében s a 79. § d), e), f) és g) pontjaiban foglalt határozományok,

vagyis a tanúk mikénti alkalmazására vonatkozó tények pedig az okirat záradékában említendőek meg s ez okból tartom szükségesnek a végrendelet bevezetésében felemlíteni azt, hogy a fél személyesen jelentette ki végakarátát s a záradékban pedig, hogy az alkalmazott két tanú, vagy másik közjegyző az ügymenet egész folyamata alatt folyton jelen volt.

Dr. Zöld Sándor

kir. közjegyzőhelyettes Pécsen.

*

Dr. Blum Béla pécsi kir. közjegyző a következő nyílt kérdést veti föl, melyet kívánságára szivesen közlünk:

Ha valamely pénzügyi intézet, a mely egy birtokra jelzálogkölcönt adott és zálogjogát bekebleztetvén előzőit kielégíteni akarja oly célból, hogy első helyre jusson; tekintve, hogy ezen előző hitelezők az ő törlési nyugtáikat előbb nem adják ki kezeikből, míg pénzt nem kapnak, viszont a pénzügyi intézet sem küldheti az egyes előzőknek meg előre a pénzt, míg a szabályszerű törlési nyugtát meg nem kapta: kérdés, lehet-e a közjegyző az a közbizalmi személy, a ki a pénzügyi intézet és az előző hitelezők között a kifizetéseket közvetíti, illetve módot nyújt-e a közjegyzői törvény arra, hogy a közjegyző ebben az esetben törvényszabta hatáskörénél fogva eljárjon és, ha igen, mely szakaszok alapján?

KÖZLEMÉNYEK.

4873.IME. sz.

Igazságügyminiszteri rendelet

a lakbér-felmondás és lakáskiürítés iránti ügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában,

Az 1893. évi XVIII. t.-cz. 233. §-ában nyert felhatalmazás alapján renelem:

1. §. Midőn valamely lak-, üzleti vagy más helyiség és tartozmányai bérletének felmondása az anyagi jog szabályai szerint a bérleti szerződés megszüntetése végett szükséges: a felmondást úgy a bérbeadó, mint bérlő a bérlet tárgyának fekvése szerint illetékes bíróság útján eszközölheti.

A felmondást írásban vagy szóval lehet előterjeszteni.

Az írásbeli felmondást az 1893. XVIII. t.-czikk 14. §-ában*) megszabott alakban két példányban és egy felzettel és ha a felmondás többek irányában történik, annyi további példányban kell benyújtani, hogy mindegyiknek egy példány jusson.

A hiányzó példányok az Ü. Sz. 207. §-a értelmében — az ott rendelt felhívás előre bocsátása nélkül — pótlandók.

2. §. A felmondásnak magában kell foglalnia:

1. a felek megjelölését, nevük és lakásuk szerint;

2. a bérlet tárgyának megjelölését;

3. a felmondás kijelentését, annak az időpontnak tüzetés megjelölésével, a melyben a bérleti viszonyoknak a felmondás következtében meg kell szünnie;

4. ha a bérlet tárgyának kiürítésére nézve a szerződésben külön megállapodás foglaltatik, a szerződés e részbeni határozmányának előadását;

5. ha a felmondó fél nem lakik a bíróság székhelyén, vagy területén, vagy ha a felmondás többek részéről történik, a bíróság székhelyén vagy területén lakó azon személy megnevezését, a kinek az eljárás folyamán keletkezett bírói határozatok kézbesítendőek.

3. §. A felmondást bivalból kell visszautasítani:

1. ha a bíróság az 1. §. értelmében az eljárásra nem illetékes;

2. ha az írásbeli felmondás nem az 1893. évi XVIII. t.-czikk 14. §-ában megszabott alakban adatott be;

3. ha a felmondás a 2. §-ban megszabott kellékeknek meg nem felel;

4. ha a felmondásban felhozottakból kitűnik, hogy a felmondás nyilván a felmondási határidő lejártá után van előterjesztve.

A felmondás hiánypótlás végett nem adható vissza.

4. §. Ha a visszautasítás esete nem forog fenn, a bíróság a felmondás egyik példányát, illetőleg a szóval előterjesztett felmondásról felvett jegyzőkönyv másolatát oly figyelmeztetéssel közli az ellenféllel, hogy ha a felmondás ellen kifogása van, azt a felmondás kézbesítésétől számított 8 nap alatt a felmondást

*) 14 §. Sommás eljárásban a fél keresetét a per bíróságánál jegyzőkönyvbe mondhatja vagy írásban adhatja be. A kereset szóbeli előadása esetében a bíróság a felet a szükséges útba, igazítással ellátni és a kereset hiányaira figyelmeztetni tartozik, a jegyzőkönyvbe vételt azonban a menyiben ahhoz a fél a figyelmeztetés után is ragaszkodik, meg nem tagadhatja. Ügyvédi ellenjegyzés nélkül beadott keresetek az 1868. IV. t. czikk 167 és 168 §§.-nak megfelelően állítandók ki vagy szabályszerűen hitelesítendőek. E §. intézkedései a feleknek a szóbeli tárgyaláson kívül peres és végrehajtási ügyekben előadott kérelmeire és nyilatkozataira is alkalmazandók.

közli bíróságnál terjeszse elő, mert ellen esetben a felmondás alapján végrehajtásnak lesz helye (9. §.)

A felmondást közli végzésben a kiköltözködés idejét szabatosan meg kell jelölni.

A felmondó fél felzeten nyer értesítést.

A felmondás első példánya, illetőleg a felmondásról felvett jegyzőkönyv eredetije a bíróságnál marao.

5. §. A felmondás csak az illetékes bíróság székhelyén vagy területén kézbesíthető.

Azon fél részére, a ki ellen a felmondás intézve van, a kézbesítés annak a személynek a kezéhez is történhetik, a ki a bérlet tárgyának kezelésével vagy őrizetével meg van bízva.

Ha a kézbesítés ily módon nem volt eszközölhető, a felmondás hirdetmény mellőzésével a bíróság által kinevezett ügygondnok kezéhez kézbesítendő s erről az a fél, a ki ellen a felmondás intézve van, lakhelyére címzett ajánlott levélben posta útján értesítendő.

Egyebekben a keresetlevél kézbesítése esetében követendő szabályok megfelelően alkalmazandók.

6. §. A bíróság köteles úgy intézkedni, hogy a felmondás annak, a ki ellen intézve van, az előző §-ban meghatározott módon haladéktalanul kézbesíttessék. Ha a kézbesítés csak a szerződésileg megállapított, ilyenek hiányában pedig az e részben irányadó szabályrendelet, törvény vagy helyi szokás által megállapított felmondási határidő lejártá után történt: a felmondásnak csak akkor van hatálya, ha e miatt az a fél, a ki ellen a felmondás intézve van, a megszabott határidőben (4. §. első bekezdése) kifogást nem terjeszt elő.

7. §. A kir. közjegyző útján, a kinek közjegyzői területén a bérlet tárgya fekszik, a felmondás (1874: XXXV. t.-cz. 98., 99., 101. és 103. §§.) ugyanazon hatálylyal teljesíthető, mint a bíróság útján: ha az értesítvény a 2. §. kellekeinek megfelel és azt a figyelmeztetést is magában foglalja, hogy ha a félnek, a ki ellen a felmondás intéztetett, a felmondás ellen kifogása van, ezt az értesítvény közlésétől számított 8 nap alatt az 1. §. értelmében megnevezett járásbíróságnál terjeszse elő, mert ellenesetben a felmondás alapján végrehajtásnak lesz helye (9. §.) továbbá ha az értesítvényben a kiköltözködési idő szabatosan meg van jelölve.

Az értesítvény közlésére nézve (1874. XXXV. t.-cz. 99. §.) az 5. §. második bekezdése megfelelően alkalmazandó. Az 1874. XXXV. t.-cz. 101. §-a esetében a kir. közjegyző az értesítvényt az 1. §. szerint illetékes bíróságnak mutatja be, a mely azt a 5. §. szabályai szerint kézbesíti.

8. §. Ha a bérleti szerződés a kikötött idő letelte után felmondás nélkül szűnik meg, vagy ha az egyik fél a szerződést magánaton vagy a 7. §. esetén kívül kir. közjegyző útján bizonyos napra felmondta s az ellenfél a felmondást elfogadta, úgy a bérbeadó, mint a bérlő az 1. §-ban megjelölt bíróság vagy kir. közjegyző útján a bérleti idő letelte előtt is felhívhatja ellenfelét, hogy a kikötött idő leteltével a bérlet tárgyát bocsássa vissza, illetőleg vegye át.

Ha a bérleti idő hat hónapnál hosszabb időre terjed, a felhívás csak a bérleti idő utolsó hat hónapján belül terjeszthető elő.

Az ilyen felhívásra az 1—5. §-okban illetőleg a 7. §-ban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók.

9. §. Ha a felmondás (1. és 7. §.) illetőleg felhívás (8. §.) ellen kellő határidő alatt kifogás nem terjesztetett elő: az 1. §-ban megjelölt járásbíróság a kiköltözködési idő beálltával a fél kérelmére a bérlet tárgyának visszabocsátása illetőleg átvétele iránt a végrehajtást rendeli el. Az egyik fél részéről eszközölt felmondás (1. és 7. §.) illetőleg felhívás (8. §.) alapján a végrehajtás elrendelését a másik fél is kérheti.

A végrehajtást elrendelő végzésben meg kell határozni a bérlettárgy kiürítésének határidejét és módoszatait az e tekintetben a felmondásban előadott szerződéses megállapodás (2. §. 4. pont), ily előadás hiányában pedig az e részben

irányadó szabályrendelet, törvény vagy helyi szokás alapján. Ha a bérlettárgy kiürítésének határideje ez alapon meg nem határozható; a végrehajtást elrendelő végzésben ki kell mondani, hogy a kiürítés a bérleti idő utolsó napját követő napon délelőtt 12 óráig történjék. A mennyiben pedig a végrehajtást elrendelő végzés meghozatalakor a bérlettárgy kiürítésének a fentiek szerint meghatározandó határidejét, ennek letelte miatt, már nem lehet alkalmazni: a bérlettárgy azonnali kiürítését kell elrendelni.

Egyebekben a végrehajtásra az általános szabályok alkalmazandók.

10. §. A fölmondás (1. és 7. §.) illetőleg felhívás (8. §.) ellen csak kifogásnak van helye.

Az ellenfél által bármely elnevezés alatt előterjesztett oly nyilatkozat, mely szerint a felmondást vagy felhívást el nem fogadja kifogásnak tekintendő.

A kifogás a bíróságnál írásban vagy szóval terjeszthető elő. Az írásbeli kifogást az 1893. évi XVIII. törvényezikk 14. §-ában megszabott alakban két példányban és egy felzettel kell benyújtani.

A hiányzó példányok pótlására nézve az 1. §. utolsó bekezdése alkalmazandó.

11. §. Ha kitűnik, hogy a kifogás elkésett: az hivatalból visszautasítandó.

A kifogás elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

12. §. Ha ki nem tűnik, hogy a kifogás elkésett: a bíróság az ügy szóbeli tárgyalására határnapot tűzki és erre a feleket megidzei.

Az a fél, a ki a felmondást illetőleg felhívást eszközölte, a perben felperesnek tekintendő.

Az érdemleges tárgyalás és ítélet csak a felmondás illetőleg felhívás érvényességének vagy érvénytelenségének, valamint alperesnek a felmondásból illetőleg a bérlet idejének lejártából folyó azon kötelezettségére szorítkozhatik, hogy a bérlet tárgyát visszabocsátani illetőleg átvenni tartozik-e?

Ha a felhívás magánaton, vagy a 7. §. esetén kívül közjegyző útján eszközölt felmondás elfogadása alapján volt előterjesztve (8. §.), a tárgyalás és ítélet a felmondás érvényességére is kiterjedhet, kivéven ha a felhívás a lakbérleti szabályokban a felmondás érvényességének megállapítását célzó kereset megindítására megszabott határidő letelte után terjesztetett elő. (17. §.)

A felmondás illetőleg a felhívás és a kifogás költsége a per költségéhez számítandó.

A bíróság az ellenfél kérelmére kizárni köteles az olyan bizonyítást, melynek felvétele előreláthatólag 8 napon belül nem eszközölhető.

A határnapok és határidők kitűzésénél a sürgős ügyekre vonatkozó intézkedéseket kell alkalmazni.

13. §. A marasztaló ítélet az 1893. évi XVIII. törvényezikk 117. §-a utolsó bekezdésének alkalmazásával, a felebbvitelre vagy igazolási kérelemre való tekintet nélkül, végrehajthatónak nyilvánítandó.

Az ítélet végrehajtásának a bérlettárgy kiürítésére vonatkozó módoszatait a 9. §. második bekezdésében foglalt rendelkezések megfelelő alkalmazásával az ítéletben kell megállapítani.

Az ítélet alapján bármelyik fél kérheti a végrehajtás elrendelését (9. §. első bekezdés.)

14. §. Az elsőbíróság ítélete ellen csak az 1893. évi XVIII. törvényezikk 209—213. §-aiban szabályozott felülvizsgálatnak van helye.

A felülvizsgálati kérelem határideje nyolcz nap.

15. §. Az igazolási kérelem az elmulasztott határnaptól vagy határidőtől számítandó 8 nap alatt nyujtható be.

16. §. Ha a kifogást tevő fél nem lakik az eljáró járásbíróság székhelyén vagy területén: köteles a tárgyalásra idéző s a további határozatok elfogadására a bíróság székhelyén vagy területén lakó megbizottat nevezni. Ha ezt elmulasztja, avagy ha a határozat a megnevezett megbizottnak nem kézbesíthető: a határozat a kifogásttevő fél lakhelyére címmezve ajánlva postára adatik és a postára adást követő harmadik napon kézbesítettnek tekintetik.

Ez a szabály alkalmazandó akkor is, ha a felmondás vagy felhívás következtében hozott határozatok, nevezetesen a tárgyalásra idéző vagy az eljárás folyamán keletkezett további határozatok a felmondó vagy felhívó fél által a 2. §. utolsó bekezdése értelmében megnevezett megbizottnak nem kézbesíthetők,

17. §. Az 5. és 12—15. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók az oly perekben is, melyekben a fél a keresetet az 1. §-ban megjelölt bíróság előtt a kikötött bétleti idő letelte vagy magánuton, avagy a 7. §. esetén kívül közjegyző útján történt felmondás alapján közvetlenül a bérlet tárgyának visszabocsátása, illetőleg átvétele iránt indítja és kifejezetten kéri, hogy az ügy a jelen rendelet szabályai szerint intéztessék el; valamint akkor is ha a felmondás vagy felhívás magánuton, avagy a 7. és 8. §-ok esetén kívül közjegyző útján történt s a fél a felmondás illetőleg felhívás érvényességének vagy érvénytelenségének kimondása iránt ugyancsak az 1 §-ban megjelölt bíróság előtt keresetet indít.

E §. nem érinti a lakbérleti szabályoknak azt az intézkedését, mely az ily kereset beadására határidőt szab.

18. §. A jelen rendeletben szabályozott eljárás alá tartozó ügyekben perújításnak és semmiségi keresetnek helye nincs.

Az a fél, a ki a jelen rendelettel megállapított eljárásban jogsérelmet szenvedett, igényét a törvény rendes útján érvényesítheti.

19. §. A mennyiben a jelen rendelet eltérően nem intézkedik: az ezen rendeletben szabályozott eljárás alá tartozó ügyekbe az 1893. évi XVIII. törvényeknek a sommás eljárásra vonatkozó szabályai alkalmazandók.

20. §. Az ezen rendelet 1. és 8 §-ai szerint a királyi járásbíróság előtt folyamatba tett ügyeket mint perenkívüli a S. Ü. Sz. 138--148. §-ai értelmében kell kezelni. Ha az ügy a kifogás következtében perré alakul át; azt a S. Ü. Sz. 29. §-a szerint a sommás perek jegyzékébe be kell vezetni s mint más sommás pert kezelni.

21. §. A jelen rendelet az 1895. évi márczins hó 1. napján lép hatályba.

Budapest, 1894. évi december hó 23-án.

Szilágyi s. k.

FOLYÓIRAT

a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára.

A magyarországi királyi közjegyzők közlönye.

→ Kiadja a magyarországi kir. közjegyzők országos egylete. ←

Szerkeszti Dr. CHARMANT OSZKÁR fiúmei kir. közjegyző,

Előfizetési ár egész évre 5 forint félévre 3 forint		Szerkesztőség és kiadóhivatal Fiume Riva Szápáry 8 sz. a.
--	--	--

Megjelenik minden hó 15-ikén.

TARTALOM: Közgyűlés előtt. — A közjegyzői intézmény fejlődésének fokozatairól. — A megelőző jogvédelem és a közjegyzőség (I.) — Az 1886. VII. törvények 34. §-ának értelmezése. — A telekkönyvi jog a német birodalmi polgári törvénykönyv tervezetében (II.) — Egyleti értesítő. — Hírek.

Közgyűlés előtt.

A magyarországi kir. közjegyzők egylete folyó hó 26.-án fennállása óta nyolczadik közgyűlését tartja.

Alig esett egy is mindezek közül intézményünkre fontosabb időpontra, mint ez a mostani. Tudvalevő, hogy a közjegyzői állások szaporítása elhatározott dolog. Már az öröklési eljárásról szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával felhangzott a parlamentben — tehát bizonyára illetékes helyen — a kívánság, hogy ez a szaporítás minél előbb bekövetkezzék. Az igazságügyi tárcza akkori vezetője helyben hagyta ezt az óhajt s valóságát közeli kilátásba helyezte. A jelenlegi igazságügyi minister költségvetésének tárgyalása alkalmával megerősíté nagynevű elődjének ezt a kijelentését sőt az időpontot is meghatározta, melyben a fokozatos — mert ilyennek szánja — szaporítást megkezdeni fogja, t. i. a folyó év őszét.

Csak néhány hó választ el tehát ettől az eseménytől, melynél mélyebben eddig az életbeléptetés óta nem nyúlt bele intézményünk materialis létalapjaiba. Szolgáljon ez magyarázatául és mentségül annak, ha ezúttal a szaporítást csak ezen egy szempont alá fogva tekintjük; mert utóvégre az anyagi garanciák, ha rangban nem is elsők, de fontosságban sem utolsók, miután az intézménynek sikeres működése — magától való — a legszorosabb összefüggésben van velük.